

**ELS LLIBRES
I LES COSES**

**IGNASI
ARAGAY**

**Una ració
extra de
petons**

A vegades, l'atzar i els astres se sincronitzen a través de dues vides humanes fins a extrems fabulosos i emocionants. Aquest és el cas de l'amistat que va unir els escriptors, dibuixants i periodistes Pere Calders i Avel·lí Artís-Gener, *Tísner*. És un lloc comú perfectament exacte dir que no podien viure l'un sense l'altre. Es necessitaven, s'estimaven, s'ho passaven bé. Ho van fer gairebé tot junts. I quan les circumstàncies els van separar, van creuar-se unes sinceres i divertides cartes que Francesc Galera ha reunit al número 55 de la *Biblioteca Miquel dels Sants Oliver*, de Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Una delícia, un cant a l'amistat i un testimoni desdramatitzat de l'exili.

"En fi, Tísner, una bona abraçada de tots nosaltres i reparteix petons a discreció, com si es tractés d'una ració extra", s'acomiada el 25 de juny del 1965 Calders des de Barcelona. Tot i els malentesos de la distància, no es va refredar una relació que, en efecte, va ser extra en molts sentits: per longeva, per la coincidència de gustos -dibuixar, escriure-, pel bon humor compartit, per la sintonia política -un fondo catalanisme progressista-, perquè van esdevenir cunyats quan el 1943 Calders es va casar amb Rosa Artís, per una vellesa de plenitud i honors, per la lleialtat mútua insubornable... Jo els recordo d'aquells anys finals, en un dinar amb l'Espinàs al Via Veneto: havien recuperat els seus dibuixos de guerra en un llibre a quatre

PAM

mans per a La Campana. Els seus pares ja eren amics i de ben petits ells anaven a escola junts, van estudiar plegats belles arts, van iniciar-se al periodisme alhora, la fugida a França, després l'exili mexicà i finalment l'anhelat retorn.

Les cartes són de dos períodes. Les primeres, del 1939, quan tenien 27 anys, les firma Calders. Les de Tísner d'aquell moment no s'han conservat. Calders era amb altres escriptors catalans al *château* de Roissy-en-Brie i Tísner amb la família a la residència per a intel·lectuals habilitada en una vella caserna de bombers de Tolosa

de Llenguadoc. Com diria Carles Fontserè, aquell era un exili de primera: llibertat, diners, menjar, bona companyia... Calders estava casat amb Mercè Casals i tenien un fill (Joan) -tots dos s'havien quedat a Barcelona-, però, tot i així, ja mostrava una dependència emocional de Rosa Artís. "Adorat amic, Tísner maco, Tísner del meu cor, Tísner imponent, Tísner més maco que ningú, estimat..." Així són les salutacions inicials. "Amb tu em veig amb cor de fer grans coses, però sol em sentiré completament exiliat". "Estic disposat a fer totes les penitències que tu em manis. El que no estic disposat a fer és a tolerar que el més petit ressentiment disminueixi l'estimació que em tens, i que jo poso per damunt de tot". L'anada a Mèxic separats, i envoltada d'un terbolí d'emocions, genera un cert embolic que s'agafen amb humor: "Amb les nostres cartes i telegrams ens desconcertem que és un gust".

El segon període va del 1962, quan Calders i família marxen a Barcelona, al 1966, quan ho fa Tísner. Calders i Rosa insisteixen molt per retrobar-se. Aquí sí que hi ha cartes de tots dos, i és molt viu el retrat de la vida de la comunitat catalana a Mèxic, i de la manera com els Calders veuen Catalunya, més dinàmica i pròspera que la imatge que se n'havien forjat. "Cada dia que passa estem més contents d'haver tornat i ens dol que a vosaltres us costi tant de decidir-vos", li etziba Calders el juny del 1963. Encara trigaran tres anys i mig a veure's. Tísner es queda sense feina, té problemes de diners i es dedica a acabar la novel·la *Paraules d'Opòton el Vell*, que presenta al Sant Jordi però no guanya. S'acabaria publicant el 1968. Sí que guanya un premi (i un cotxe!) amb un conte escrit a raig en castellà, premiat per un jurat on hi ha Juan Rulfo i entregat pel ministre d'Educació. És l'última foguerada del periple d'un quart de segle de vida mexicana abans de retrobar-se amb Calders i Catalunya. ➡